Ibsa Suuratu Al-Insaan-Kutaa Dhumaa

Description

Kutaa darbe keessatti Jannataa fi qananii ishii ilaalaa turreera. Jannanni fi qananiin ishiin of keessaa qabdu haqa shakkii wayitu hin qabne, namoonni amanan gaggaariin gara fuunduraatti seenaniidha. Sababni isaas, odeefannoon waaâ€™ee Jannataa fi haala namoota ishii keessa seenanii Rabbul aalamiin waan hundaa uumee fi Jannata qopheesse irraa kan dhufeedha. Qurâ€™aanni Isarraa waan buâ€™eef odeefannoo Jannataa fi ibiddaa balâ€™innaan of keessatti kan qabateedha. Kanaafi, itti aansee ni jedha:

﴿إِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا عَلَيْكَ ٱلْقُرْءَانَ تَنزِيلًا ﴿٢٣﴾ فَٱصْبِرْ لِحُكْمِ رَبِّكَ
وَلَا تُطِعْ مِنْهُمْ ءَاثِمًا أَوْ كَفُورًا ﴿٢٤﴾ وَٱذْكُرِ ٱسْمَ رَبِّكَ بُكْرَةً
وَأَصِيلًا ﴿٢٥﴾ وَمِنَ ٱلَّيْلِ فَٱسْجُدْ لَهُۥ وَسَبِّحْهُ لَيْلًا طَوِيلًا ﴿٢٦﴾﴾

â€œ**(23)â€“Dhugumatti, Nuti Qurâ€™aana buusinsa sirratti buusnee jirra. (24)-Murtii Gooftaa keetitiifis obsi. Isaan keessaa nama badii hojjatuuf yookiin kafaraa taâ€™eef hin ajajamin. (25)-Ganamaa fi galgala maqaa Gooftaa keeti faarsi. (26)-Halkan irraallee Isaaf sujuudi, halkan dheeraa Isa qulqulleessi.â€•** Suuratu Al-Insaan 76:23-26

Suurah tana keessatti adabbii kaafirootaaf qopheessee fi qananii warra Isatti amananiif qopheesse erga tarreesse booda, waaâ€™ee Qurâ€™aanaa odeefannoo kana of keessatti qabatee ni dubbate. **â€œDhugumatti, Nuti Qurâ€™aana buusinsa sirratti buusnee jirra.â€•** Kana jechuun Yaa Muhammad (SAW) Qurâ€™aana kana suuta suutaa fi sadarka sadarkaan addaan qoqqoodun sirratti buusne. Qurâ€™aana kana kan buuse Nuhi. Ati nafsee kee irraa fuutee hin dubbanne. Ibn Abbaas akka jedhetti, â€œQurâ€™aanni aayah aayan addaan qoqqodame buâ€™e. Altokkotti jumlaan hin buune.â€• [1] Kanaafu, waaâ€™ee azaabaa (adabbii) fi Jannataa ilaalchisee odeefannoon armaan olitti tarreefame hundi haqa gara fuunduraatti argamuudha. Sababni isaas, odeefannoo Rabbiin oltaâ€™aan waan hundaa beeku beeksiiseedha. Rabbiin subhaanahu wa taâ€™aalaa ni jedha:

وَبِٱلْحَقِّ أَنزَلْنَٰهُ وَبِٱلْحَقِّ نَزَلَ ۗ وَمَآ أَرْسَلْنَٰكَ إِلَّا مُبَشِّرًا وَنَذِيرًا ﴿١٠٥﴾

â€œ**Haqaan isa buusne, haqaan buâ€™ees. Gammachiisaa fi akeekachisaa goonee malee si hin erginee.â€•** Suuratu Al-Israa 17:105

â€œ**Haqaan isa buusne**â€• kana jechuun Qurâ€™aana kana taphaaf osoo hin taâ€™in haqaan buusne. Gabroota ajajuuf, isaan waan badaa irraa dhoowwuf, mindeessufi adabuuf buusne.[2] â€œ**haqaan buâ€™ees**â€• kana jechuun Qurâ€™aanni kuni haqa of keessatti qabate buâ€™e.[3] Wanti Qurâ€™aanni of keessatti qabate hundi haqa ykn dhibbaan dhibbatti dhugaadha. Hiikni biraa: Yaa Muhammad! Qurâ€™aanni kuni kan eeggamuu taâ€™ee osoo wanta biraatin walitti hin makamin, itti hin dabalamin, irraa hin hirâ€™atin haqaan si bira gahe. Malaykaan Jibriil Amiinul Wahyi jedhamuun waamamu, akkuma Rabbii oltaâ€™aa irraa dhagaheen qubee qubeen, jecha jechaan, hima himaan Nabii Muhammaditti geesse.[4] Amiinul wahyi jechuun beeksisa ykn ergaa itti kenname irratti amanamaa kan taâ€™eedha. Osoo homaa itti hin dabalin, irraa hin hirâ€™isin akkuma ajajametti ergaa geessa.

Yaa Muhammad (SAW)! nama Rabbiif ajajame mindaa hatamtamaa fi Aakhiratti argatuun akka gammachiistu, nama Isa faallesse immoo adabbii dhiyootti dhufuu fi Aakhiratti isa qunnamuun akka akeekachistu goone si ergine.

Qurâ€™aanni haqaan erga buâ€™ee, namni akka salphaatti ilaalu hin qabu. Wanti isa keessa jiru haqaa fi cimaa (siiriyees) kan taâ€™eedha. Sirritti qabachuun nama barbaachisa. Yommuu Qurâ€™aana kana qabatanii fi hordofan rakkoolee fi qormaanni adda addaa nama qunnamu. Kanaafu, **â€œMurtii Gooftaa keetitiifis obsi. Isaan keessaa nama badii hojjatuuf yookiin kafaraa taâ€™eef hin ajajamin.â€•**

Murtiin Rabbii takkaa qormaata fi balaa namatti buâ€™u taâ€™a, takkaa immoo murtiwwan (hukmiwwan) shariâ€™aa taâ€™a. Qormaata si tuqee fi balaa sitti buâ€™eef obsi, hin dallanin. Sababni isaas, balaa fi qormaanni kuni wanta Rabbiin murteessedha. Kuni wanta Rabbiin murteesse jechuun yoo obsitee fi mindaa Isarraa abdatte, qalbii tee ni qajeelcha, mindaa guddaa siif kenna.

Murtiwwan shariâ€™aa irrattis obsuun mindaa guddaa argamsiisa. Murtiwwan shariâ€™aa irratti obsuu jechuun wantoota itti ajajaman hojjachuu, wanta irraa dhoowwaman dhiisu, hojiiwwan jaallatamo fedhii ofiitiin hojjachuu irratti obsuudha.

â€œIsaan keessaa nama badii hojjatuuf yookiin kafaraa taâ€™eef hin ajajamin.â€• Of tuultotaa Rabbiif ajajamu didan keessaa nama badii hojjatuu ykn kaafira Islaama hordofuu irraa si dhoowwu barbaadaniif hin ajajamin. Dhugumatti kaafirootaa fi namoota badii hojjataniif ajajamuun maâ€™asiyaa (badii) keessatti malee hin taâ€™u. Sababni isaas, isaan wanta badaa nafseen isaanii hawwitutti malee hin ajajan.[5]

Obsuu fi zikrii baayâ€™isuun itti gaafatamummaa Islaamni namarra kaaâ€™e akka bahan waan nama gargaaraniif, Rabbiin subhaanahu wa taâ€™aalaa obsaa fi zikrii baayâ€™isutti ajaje. Zikriitti akkana jechuun ajaje:

â€œGanamaa fi galgala maqaa Gooftaa keeti faarsi.â€• Kana jechuun jalqaba guyyaati fi dhuma guyyaa keessatti Rabbii kee faarsi. Kana keessa salaanni dirqama taâ€™an kanneen akka salaata subih, zuhri fi Asri ni seenu. Akkasumas, salaanni sunnaa, zikriin, â€œsubhaanallah, Laa ilaah illa Allah, Allahuakbarâ€• jechuun waqtiilee kana keessa ni seenu.[6]

â€œ**Halkan irraallee Isaaf sujuudiâ€•** kana jechuun yeroo halkanis salaata keessatti Rabbii keetiif sujuudi. Kuni salaata maghribaa fi Ishaaâ€™i of keessatti hammata. **â€œhalkan dheeraa Isa**

qulqulleessi.â€• Kana jechuun halkan irraa yeroo dheeraa salaata halkanii (salaatu leyl) salaatuun Isa qulqulleessi. Yeroo jalqabaa irratti, salaanni halkanii Nabiyyii (SAW) irratti dirqama ture.[7] Ergasii ni laafifameef (Ilaali suuratu Al-Israa 17:79) Ummataa isaa keessaa immoo namni hanga dandaâ€™u salaata halkanii akka salaatu ni jajjabeefama. (Ilaali suuratu al-Muzzammil 73:20)

Aakhirah Dagatanii Qananii Addunyaa Jaallachuu

﴿إِنَّ هَٰٓؤُلَآءِ يُحِبُّونَ ٱلۡعَاجِلَةَ وَيَذَرُونَ وَرَآءَهُمۡ يَوۡمٗا ثَقِيلٗا ٢٧ نَّحۡنُ خَلَقۡنَٰهُمۡ
وَشَدَدۡنَآ أَسۡرَهُمۡۖ وَإِذَا شِئۡنَا بَدَّلۡنَآ أَمۡثَٰلَهُمۡ تَبۡدِيلًا ٢٨ إِنَّ هَٰذِهِۦ تَذۡكِرَةٞۖ فَمَن شَآءَ
ٱتَّخَذَ إِلَىٰ رَبِّهِۦ سَبِيلٗا ٢٩ وَمَا تَشَآءُونَ إِلَّآ أَن يَشَآءَ ٱللَّهُۚ إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ عَلِيمًا
حَكِيمٗا ٣٠ يُدۡخِلُ مَن يَشَآءُ فِي رَحۡمَتِهِۦۚ وَٱلظَّٰلِمِينَ أَعَدَّ لَهُمۡ عَذَابًا أَلِيمَۢا ٣١﴾

â€œ**(27)â€“Dhugumatti warri kuni [addunyaa] ariifattu jaallatu, Guyyaa ulfaataas of duubatti dhiisu. (28)-Nuti isaan uumnee qaama isaanis jabeessinee jirra. Yeroo feenetti fakkaattota isaanii bakka buusu guutuu bakka buusna. (29)-Dhugumatti tuni gorsa. Namni fedhe gara Gooftaa isaatti karaa qabata. (30)-Yoo Rabbiin fedhe malee isin homaa hin feetan. Dhugumatti, Rabbiin Beekaa Ogeessa taâ€™eera. (31)-Nama fedhe rahmata Isaa keessa seensisa. Miidhaa raawwattota (zaalimtoota) immoo adabbii laalessaa qopheessefi jira.â€•** Suuratu Al-Insaan 76:27-31

Rabbiin subhaanahu wa taâ€™aalaa jaalala addunyaa, ishitti garagaluu fi ganda Aakhira dagachuu keessatti kaafirootaa fi warroota isaan fakkaatan irratti jibbuun akkana jedhe:

â€œDhugumatti warri kuni [addunyaa] ariifattu jaallatu, Guyyaa ulfaataas of duubatti dhiisu.â€• Kaafironni fi munaafiqonni Aakhiratti hin amanne, addunyaa ariifattu tana jaallatu. Kana jechuun qananii fi faayda addunyaa yeroo gabaabaf turu jaallatu. Addunyaan iddoo qormaataa waan taatef qananii fi faydan ishii yeroo gabaabaf turuun ergasii ni bada. Aakhiraan immoo iddoo jazaa waan taateef, yeroo dheeraaf tan turtuudha.

Akkuma beekkamu, barataan yommuu qoramu yeroon qormaata isaa yeroo gabaabadha. San booda ni xumurama. Addunyaanis nama hundaafu iddoo qormaataa waan taatef, namni hundu hanga duâ€™aa ni qorama. Umriin isaa yeroo gabaaba addunya tana keessatti qoramudha. Namoonni dhumaa addunyaa tana irra dhufan erga qoramanii booda, addunyaan tuni guutumaan guututti baduun Guyyaan Qiyaamaa ni dhufa. Kanaafu, Guyyaan jazaa (mindeessu fi adabuun) ni jalqabama. Dhugumatti namoonni Guyyaa kanatti hin amanne qananii fi faayda addunyaa jaallachuun, â€œ**Guyyaa ulfaataa of duubatti dhiisu.â€•** Kana jechuun Guyyaa Qiyaamaa garmalee cimaa taâ€™eef hojjachuu ni dhiisan. Rabbiin subhaanahu wa taâ€™aalaa waa hundaa beeku wanta Guyyaa san kaafironni jedhan akkana jechuun beeksisa:

﴿خُشَّعًا أَبۡصَٰرُهُمۡ يَخۡرُجُونَ مِنَ ٱلۡأَجۡدَاثِ كَأَنَّهُمۡ جَرَادٞ مُّنتَشِرٞ ٧ مُّهۡطِعِينَ إِلَى ٱلدَّاعِۖ يَقُولُ ٱلۡكَٰفِرُونَ هَٰذَا يَوۡمٌ عَسِرٞ ٨﴾

â€œ**[Guyyaa san] ijji isaanii sodaan guuttamtee awwaalcha (qabrii) keessaa bahuun akka hawwaannisa facaâ€™ee fakkaatu. Gara Lallabaatti fiigu. Kaafironni ni jedhu, â€œKuni Guyyaa garmalee ulfaataa taâ€™eedha.â€•** Suuratu Al-Qamar 54:7-8

â€œ*Akka waan addunyaa fi ishii keessa yeroo hundaa turuuf uumaman isaanitti fakkaata.*â€œ

Sababni Guyyaa Qiyaamaa akka dagatanii fi dhiisan isaan taasise duâ€™aan booda kaafamutti waan hin amanneefi. Shakkii kana oofuuf, ragaa sammuun fudhattu isaaniif dhiyeesse: **â€œNuti isaan uumnee qaama isaanis jabeessinee jirra.â€•** Kana jechuun dhabama irraa isaan argamsiisnee jirra. Qaama isaanii walitti hidhaan (joint), hidda dhiigaatin, ribuun, humna keessaa fi alaatin jabeessinee jirra. Haala kana irratti Kan isaan argamsiise, duâ€™aan booda jazaaf isaan deebisuu irratti dandaâ€™aadha. Ganda addunyaa tana keessatti marsaa kanatti Kan isaan dabarse, osoo isaan hin ajajin, hin dhoowwin, hin mindeessin, hin adabin akkanumatti isaan dhiisun Isaaf hin malu.[8] â€œ**Yeroo feenetti fakkaattota isaanii bakka buusu guutuu bakka buusna.â€•** Kana jechuun yeroo feenetti isaan balleessinee namoota isaan fakkaatan finna.[9] Namoonni haarawa dhufan kunniin bakka isaanii buâ€™u. Altokkotti isin balleesse namootuma isin fakkaatan fidu Kan dandaâ€™u, isin erga duutanii boodas qaama keessan haala duraan turetti deebisuu ni dandaâ€™a.

â€œDhugumatti tuni gorsa. Namni fedhe gara Gooftaa isaatti karaa qabata.â€• Kana jechuun suuran (boqonnaan) tuni sababa kajeelchisuu fi sodaachisu, gammachiisu fi akeekachiisu of keessatti qabatteef namootaaf gorsaa fi yaadannoodha. Namni nafsee ofiitiif addunyaa fi Aakhiratti waan gaarii barbaade, amanuun, hojii gaggaarii hojjachuu fi hojii badaa dhiisun karaa araaramaa fi jaalala Rabbitti isa geessu qabata[10] ykn hordofa.

â€œYoo Rabbiin fedhe malee isin homaa hin feetan.â€• Dhimmoota keessaa dhimma homaatu hin barbaaddan fedhii fi murtii Rabbiitiin yoo taâ€™e malee.

â€œRabbiin Beekaa Ogeessa taâ€™eera. Nama fedhe rahmata Isaa keessa seensisa. Miidhaa raawwattota (zaalimtoota) immoo adabbii laalessaa qopheessefi jira.â€• Dhugumatti Rabbiin haala uumamtootaa sirritti Kan beekudha, dhimmoota qindeessu keessattis ogeessa. Gabroota Isaa keessaa nama fedhe rahmataa Isaa keessa seensisa. Isaan kuni muâ€™mintoota (warra dhugaan amanan). Zaalimtootaa daangaa Isaa darban immoo azaaba (adabbii) dhukkubsaa fi rakkisaa qopheessefi jira.[11]

Alhamdulillahi Rabbil aalamiin. Ibsi (Tafsiirri) Suuratu Al-Insaan asirratti xumuramee jira.

---

[1] Tafsiiru Qurxubii 21/487[2] Tafsiiru saâ€™dii-544[3] Tafsiiru Qurxubii-13/186[4] Tafsiiru Ibn Kasiir-5/127, Maâ€™aariju tafakkuri-9/750[5] Tafsiiru-Saâ€™dii-1065[6] Madda olii[7] Tafsiiru Xabarii-23/573-574[8] Tafsiiru-Saâ€™dii-1065[9] Zaadul Masiir-1501[10] Tafsiiru Muyassar-596[11]

Madda olii

Date Created
December 15, 2019
Author
admin